



Molí de Dalt de Cal Coca

La Pobla de Claramunt

Ubicació

Comarca: Anoia
Lloc/Adreça: Carrer del Sol, n. 2 amb plaça de l'Àngel
Emplaçament: Al barri de les Figueres.
Alçada: 263

Coordenades:

Latitud: 41.55084
Longitud: 1.67629
UTM Est (X): 389605
UTM Nord (Y): 4600754

Classificació

Número de fitxa: 08165 - 28
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia: Conjunt arquitectònic
Estil / època: Medieval Gòtic Modern Popular
Segle: XV-XVIII
Any: 1728
Estat de conservació: Bo
Protecció: Física
Número inventari: IPA5941
Generalitat i altres inventaris:
Accés: Restringit
Ús actual: Residencial
Titularitat: Privada
Titular: 9709002CG8090N0001PS
Autoria de la fitxa: Jordina Sales Carbonell
Data de registre de la fitxa: ds., 01/06/2019 - 02:00

Descripció

Es tracta d'un conjunt arquitectònic corresponent a un antic molí paperer construït el 1728 però amb antecedents notariais del 1638, format per una edificació de planta en 'L' amb l'angle lleugerament obtús, ubicat en un terreny amb desnivell, el que fa que disposi d'una planta d'alçada en alguns sectors i de dues en altres, a part de la planta baixa i el soterrani. Tot i que l'obra principal actualment visible correspondria a inicis del segle XVIII, resulta obvi que s'aprofiten estructures anteriors, que en tot cas necessitarien d'un estudi de paraments acurat per dirimir-ne les fases cronològiques. L'edifici està fet de maó i maçoneria, amb blocs de pedra de turo autòctona a les cantoneres i blocs d'altres tipus de pedra a la base d'alguna de les seves parets. La coberta, de teula aràbiga, és a dues vessants i forma un ràfec. La portalada d'accés és adovellada, i finestres i balcons semblen correspondre a les obertures originals del molí. Dins d'aquest conjunt arquitectònic, destaca la presència d'una estança corresponent a un molí més petit, fariner, d'època gòtica i totalment integrat dins l'obra del molí paperer del segle XVIII i avui utilitzat com a magatzem. L'organització de l'espai interior d'aquest antic molí paperer respon a la funció industrial que desenvolupava, i s'hi distingeixen tres parts: el soterrani i la planta baixa; la primera planta i, finalment, el piso o pisos superiors (coneguts com a "mirador"). A la primera planta es realitzava la pràctica totalitat del procés productiu. Les operacions de manipulació del drap i del paper es feien a la planta baixa, mentre que totes les relacionades amb l'aigua es realitzaven al soterrani, que en el cas d'aquest molí es conserva íntegrament i en un excel·lent estat, i on es poden veure les piques i tota la infraestructura relacionada amb la fase de treball que necessitava més aigua. La primera planta (i/o altres) tindria originalment ús com a residència, on hi vivien, segons el cas, els propietaris o arrendataris del molí, sovint juntament amb la mà d'obra especialitzada i les seves famílies. El "mirador" és el que millor identifica aquest edifici com un molí paperer: La multitud de finestres sense tancament, distribuïdes en una seqüència regular als quatre vents, ofereix un aspecte inconfusible; l'interior del "mirador" no tenia divisions per a facilitar la circulació de l'aire, ja que la seva funció era l'assecat del paper penjat als estenedors (avui dia, l'assecat del paper es realitza amb maquinària industrial). La seva font d'energia fou l'aigua, presa del rec del Coca, que aprofitava l'aigua de la riera de Carme.

L'any 1695, la família dels Coca ja apareix com a antiga propietària de drets sobre quatre molins. El 1790, en resposta a la pregunta plantejada als qüestionaris de Francisco de Zamora sobre el nombre de fàbriques que hi ha a les poblacions, la Pobla declarava que "En este término no hay otras fábricas que nueve de papel blanco, y en ellas no se trabajan otras especies que papel de todas las calidades, y de este se lleva mucho en Indias y a la corte de Madrid y en otras ciudades y villas de España", i s'afegeix que "el papel que se fabrica en estas fábricas tenemos entendido y oído que es el mayor del que se fabrica en otras muchas partes". D'aquest paràgraf es dedueix que, un dels molins paperers que genèricament es declara als qüestionaris de Zamora seria el molí de Dalt de cal Coca.

El 1923, Ròmul Gavarró Garcia va comprar els molins fariners i paperers de dalt i de baix de can Coca per tal d'explotar-ne econòmicament les seves aigües i va fundar una societat per subministrar aigua potable a Igualada i Vilanova del Camí. Actualment i des de fa uns decennis (1963), aquest molí ha estat habilitat com a residència particular, sense que això hagi significat la pèrdua de la seva essència arquitectònica; a més, es conserven alguns dels principals elements mobles i productius de l'antic molí.

Observacions:

Al Catàleg del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya aquest molí porta l'identificador "Casa a la Plaça de l'Àngel - Carrer del Sol", denominació gens descriptiva de l'especificitat tipològica d'aquest element arquitectònic; de fet en el cos de text de la fitxa en cap moment es fa menció a la seva naturalesa d'antic molí paperer.

També apareix denominat com a "Molí d'en Coca" a la bibliografia.

L'elaboració del paper de draps o de fil té l'origen a la Xina. Dins la fabricació pre-industrial del paper,

l'edifici que concentrava gairebé tot el procés productiu era el molí paperer, del qual hom pot distingir dos models. El primer era l'èdic, molt representatiu de la comarca nord-holandesa de Zaanland; el segon es definia per l'ús de l'energia hidràulica i estava present arreu d'Europa. L'aplicació del molí hidràulic a la fabricació del paper està documentada per primer cop a partir de la segona meitat del segle XIII a la població italiana de Fabriano, tot i que foren els musulmans els que van introduir la tècnica a Europa, fet que explica que els molins paperers arribin a Catalunya des de terres valencianes a partir de l'Edat Mitjana. Aquest últim fou el model característic a Catalunya i, en concret, a la comarca de l'Anoia. Els molins anoiencs, com la majoria dels catalans, posseïen certs trets en comú amb la masia, ja que sovint es presentaven com edificis aïllats, amb una planta rectangular o quadrada. Constructivament el molí es basa en l'estructura de la crugia, com a model componible, el qual es conforma a través de murs de càrrega i voltes i embigats que descansen sobre els murs, substituint-se aquests, en la planta sotacoberta, per pilars i bigues de fusta. Sobre aquesta estructura bàsica es van realitzar edificacions més complexes fruit de l'ampliació d'algun dels apartats productius del molí. En aquests casos els edificis s'estructuraven al voltant d'un pati central, com seria el parcialment el cas del molí de Dalt de Cal Coca.

Història

Descrit fins ara únicament com a edifici, una definició més àmplia del molí paperer ha d'incloure necessàriament la seva dedicació parcial a activitats agràries i/o altres manufactures. De fet el molí comprenia una sèrie d'instal·lacions auxiliars de la fabricació del paper (la fusteria) o de tipus agrari (galliners, corrals, quadres, cort, cup, cellers, etc.) i una porció més o menys petita de terres de conreu. En la majoria de casos eren horts, vinyes, camps d'oliveres, de cereals o d'arbres fruiters. Fins i tot en els contractes d'arrendament apareixia l'obligació de cultivar les terres. Cal tenir molt present que el treball agrari dels paperers constituïa una part important dels ingressos familiars en un context definit per la pluriactivitat. Addicionalment es podien realitzar al molí activitats relacionades amb l'agricultura com la mòlta de gra o l'elaboració de vi o aiguardent. Aquesta varietat d'usos del molí, complementada amb la seva funció residencial, possibilitava afrontar la incertesa dels mercats, salvar l'estacionalitat del cicle productiu i diversificar els riscos.

Amb freqüència el molí era resultat de la reconversió d'altres instal·lacions. A l'Anoia els principals exemples provenen dels batans de llana i dels molins fariners, però també es documenta la reutilització d'altres edificis. Tots s'adequaven als usos paperers amb una ampliació, la construcció del mirador i l'habilitació dels espais interiors. De vegades, en al mateix edifici on es fabricava el paper també es podien continuar les activitats originals (molí de farina, batà de llana, farga, etc.). Ja entrat el segle XIX es troben alguns exemples de convivència amb la filatura de cotó.

Es poden distingir tres fases en el procés manual de fabricació de paper: la preparació de la matèria primera, la fabricació dels fulls i el procés d'acabat. La matèria primera era el drap vells (de lli, de cànem i/o de cotó). La primera etapa del procés productiu, de caràcter preparatori, consistia en l'elaboració de la pasta, prèvia selecció del drap. L'objectiu final del procés de preparació era aconseguir una pasta neta d'impureses i de consistència homogènia. En una segona fase l'obtenció de fulls s'iniciava a partir de la transferència de la pasta des de les maces refinadores a la tina. Aquest recipient, que podia ser de pedra o de fusta, era el centre productiu del molí. A la tina la pasta es barrejava amb aigua fins a aconseguir la densitat justa per a cada tipus de paper. Tot seguit es formava el full amb la 'forma' o 'caixó' que feia les funcions de motllo. Els fulls es posaven, llavors, un sobre l'altre separats per baietes de llana, acció que es coneixia coma a "posta". La posta es premsava i es portava al mirador, on mà d'obra femenina la posava a assecar en uns estenedors plens de cordes de cànem. Un cop secs, els fulls s'encolaven, operació que feia útil el paper per a l'escriptura o la impressió, es tornaven a premsar i es tornaven a portar al mirador, on els fulls es separen i es posaven a assecar. Finalment, el procés d'acabat pretenia millorar la qualitat i l'aspecte exterior del paper i consistia en el setinat del paper, en l'eliminació de les irregularitats de les vores dels fulls, el recompte i

l'empaquetat. A partir del segle XIX, amb la industrialització, els processos es començaren a mecanitzar i la producció superà amb escreix el consum propi de Catalunya, per la qual cosa adquiriren molta importància les exportacions a la resta de l'estat espanyol i a les colònies americanes.

Bibliografia

- RIBA GABARRÓ, Josep (1960): Toponímia de la Pobra de Claramunt i del seu terme, ed. Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, Igualada, p. 62.
- TORRAS i RIBÉ, Josep M. (1993): La comarca de l'Anoia a finals del segle XVIII. Els 'qüestionaris' de Francisco de Zamora, ed. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.
- GUTIÉRREZ POCH, Miquel (1999): Full a full. La indústria paperera de l'Anoia (1700-1998): Continuitat i modernitat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.
- RIBA GABARRÓ, Josep (2004c): "L'aigua i el paper foren riqueses de Cal Coca, de la Pobra de Claramunt (segles XIV-XIX)", Miscellanea Aqualatensia, 11, p. 65-98.
- ESTEVE FARRIOL, Josep; RIBAS CARDÚS, Martí (2008): Els molins paperers a Catalunya. Els casals del segle XVIII, Temes, 2, Rafael Dalmau Editor, Barcelona, p. 90.
- SALAZAR ORTIZ, Natalia; SALES CARBONELL, Jordina (2011): "Molí Major", Mapa del Patrimoni Cultural de Carme, Diputació de Barcelona, Barcelona.
- <http://invarquit.cultura.gencat.cat/Cerca/Fitxa?index=15&consulta=MCU0K...>

